מר יונקא. הוא הגדול ועל שם שנולד ביניקותו של רב חסדא קרי ליה מר יונקא ומר קשישא הוא הנעזר ונולד בקשישותו של רב חסדא (ומיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): **נהרדעי** לטעמייהו.

רב חמא דנהרדעי הוא כדתמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמורא'] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדתמרינן שמואל (נכרסת דף מח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: **אין** להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (נקמן דף סד.) כר"ע דתמר מוכר בעין יפה מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (ה) (אלא) בחלק מכירו והוה לו כמוכר ואף על גב דתמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק מכירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דלריך ליקח לו דרך מבעל החצר: **ולא** סולמות זה על זה. פי' בקונטרס אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחלירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהייט ולא דרך זה על זה ומרלה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו:

ואי בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אים ליה דלא לגיים ליה ובין אים ליה פותחתא לגיים ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרש הא דאים ליה דלא כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות לה לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קאי קשה דלא הוי כשאר שיטויי דנקטו לד דלא מעלי הא והא דאים ליה דלא והא והא דאים ליה פותחתא והכא נקטו הוא דמעלי: **לפי** שכח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנה נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמר בהגוזל בחברא (נ"ק דף קמז:) שירה ההולכת במדבר ומעד עליה גייס מחשבון לפי ממון דליכא סכנה נפשות כיון דאין הגיים בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דהכא במתכרת גידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפ' הכי אין מחשבון אלא לפי ממון כיון דהגיים בדלוטו ליט בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ז) דטעו במדבר אמר הכא המחשבין אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות:

לפי קירוב בתים הן גובין. פירש ר"ש ותוספות עייש קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים רחוקים טוחנין יותר מעניים קרובים דלפי שכח ממון נמי הן גובין: **אילימא** כו'. דבהכי מייירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עלמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון:

נהרדעי לטעמייהו. רב חמא דמן נהרדעא הוא דלא ס"ל דאין דלדור בה כדלדו אבהתי ולשם כך חילקו לטעמייהו דנהרדעי - דאמר שמואל, דהוא מנהרדעא: **המתן שחלקו.** ונטל זה שדה לעצמו וזה לדרום והיה אבין רגיל להיות לו ליכנס דרך זו לתוך זו אין יכול הורה אור לומר "דרך לי עליך": **ולא חלונות.** לעגרער על סתימת אורו: **ולא סולמות.** אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחלירו של זה לעלות לעלייתו: **ולא אמת המים.** להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: **מבריא.** שוכר שהוא פרוע לאביהם: **ומרפי ליה.** לשוכר שהן עדיי שקר: **מתני' כופין אותו.** את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יוצב שם בגל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהנין בחצר: **ודלת.** לשער החצר לטעלו: **לא כל החצרות ראויות לבית שער.** בגמ' מפרש איזו היא הראויה: **ויש כאלו עיר.** לשאת עמהם בעול: **גמ' ולא לישנעי בהדיה.** לפי שמפסיק בעגייס הלוטקין ואין קולם נשמע: **מגוואי.** לחצר גרעונותא הוא לפי שדלת החצר נעול והעני לוטף ובית שער שבפיס מפסיק הקול: **מבראי.** אינו מפסיק בפני שהרי נכנס לחוכו וכשאין לו דלת עסקינן: **פותחת דידיה מאבראי.** העני פותחה ונכנס פותחת שירות"ל בגע"ז והוא של עץ ומיוד המפתח לחוכו: **שאינה סמוכה.** שמסוכה להנן מרשות הרבים: **כשהם נוכים.** לחומת העיר: **קבע בה מסמרות.** הזהר לדון כן ולא חזוח ממנה: **קירוב בתים.** בית הקרוב לחומה לריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: **רמז דשורא לדרבנן.** הטיל יליאת חומת העיר על החכמים כמו על שחר בני אדם: **חוב.** שהוא מוטנו ממעשיהם של לדיקים: **מנין על היס.** והוא לו לחומה כדכתיב אחר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה):

מר יונקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: נהרדעי לטעמייהו א) דאמר ר"ג אמר שמואל "האחרון שחלקו אין להן: לא דרך זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא סולמות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן" (ה) ורבא אמר יש להן: **הוא** שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא אמר רב המא אגבויי לא מגבינן ליה ומיקרע לא קרעינן ליה: אגבויי לא מגבינן ליה דנפיק תברא עליה, מיקרע לא קרעינן ליה דבי גדלי יתמי דילמא מייתו ראיה ומרעי ליה, אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא הלכתא מאי? א"ל בכולהו הלכתא ברב חמא לבר מתברא, דסהדי, בשקרי לא מחזקינן, מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בבא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון, ומדלא אפקיה שמע מינה זיופי זייפה: **מתני'** ב) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה ג) כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר? ר"ב חדש, קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** למימרא דבית שער מעליותא היא והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה, עבר בית שער ותו לא משתעי בהדיה? לא קשיא הא מגוואי הא (ג) מבראי ואי בעית אימא הא והא מבראי ולא קשיא הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבע"א הא והא דאית ליה דלת ולא קשיא הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת אי בעית אימא הא והא דאית ליה פותחת ולא קשיא הא דפותחת דידיה מגוואי הא דפותחת דידיה (ג) מבראי: (כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר): תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל חצרות ראויות לבית שער אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער, ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער ורבנן, זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו: כופין אותו לבנות לעיר כו' ד) (ת"ר כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח) (רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה ורבנן זימנין דמקרו ואתי גייסא. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין: לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין? אמר ליה לפי ממון גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות איבא דאמר בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין: לפי קירוב בתים הן גובין או דילמא לפי ה) מכמון גובין? אמר ליה לפי קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני קבע בה מסמרות רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן, אמר (ל) ריש לקיש ו) רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב אספרם, מחול ירבון אספרם למאן-אילימא לצדיקים דנפישי מחלא השתא כולהו ישראל כתיב בהו כחול אשר על שפת הים צדיקים עצמם מחול ירבון? אלא הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון, וק"ו: ומה חול שמעט מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם, כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מאי טעמא לא תימא ליה מהא ז) אני חומה ושדי כמגדלות אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו

נהרדעי לטעמייהו. דרב נחמן ושמואל ורב חמא מנהרדעי: האחרון שחלקו אין להם דרך זה על זה. כגון בחחלה היו כל השדות בחיוק א' של אביהם ולא היה בכולתו אלא דרך אחד לילך מזה לזה והשתא כשחלקו אין להם דרך אם לא קנו זה מזה וחלונות שאם הביע חצר לזה ולזה בית והיו חלונות הבית פתוחים לחצר יכול זה לבנות כנגדן ולסתמן וכן לאמת המים צריך ליקח דרך זה מזה. כה"ג יכול בעל תרבייצא לבנות אשיתא נגר אספלירא: שהלכות קבועות הן לדון הכי: דנפיק עליה תברא. דשריע השטר של יתומין: דגדלי יתמי. (לסייתי) [דלמא סייתו] ראיה דהאי תברא מזייף הוא שהתחזק בפני עדים לאחר מיתת אביהן שעדיין היה חייב לו: לבר מהא. דוראי קרעי' לשטר. דסהדי דחתיתי על שובר בשקרי לא מחזקינן: ה) לעולם לא קרע' לשטרא כדרב חמא. דאם כן הוה מפיק ליה האי שובר בחיי האב מדלית עדים דאפקה בחיי האב משום הכי לא קרעי' לשטרא: בית שער. ג) מקום שהשופטר ישן ששומר החצר כופין לא' מבני חצר המעכב: מעליותא הוא. בית שער: **ולא אשתעי אלהו בהדיה.** משום דכי אתי עני צעקא על פתח שער מפסיק אותו בית שער בלו ואני נשמע לבעל הבית: הא מגוואי גרעונתא הוא. כלומר אם נעשה בנין בית שער מבפנים לחצר מפסיק הקול שאין העני יכול ליכנס לתוכו אבל אם בנו מאבראי בהה"ר ודאי מעליותא היא והיו כופין אותו לבנות הואיל והחצר פתוח להה"ר יכול העני ליכנס בתוך מחיצות בית שער עד השער וצועק ויכול לשומעו דאין מפסיק

לא כל חצרות. ד"ר ר"ל לבית שער. שהשער והדלת מעכבין קולו. אית ליה פותחת מנעול ולדלת לאו מעליותא היא שאין העני יכול לשותתא מפני המנעול. הא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער דלית ליה דלת לבית שער. ואי קשיא דהא תנא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא תני [לחצר] במתני' ולחצר תנן לא לבית השער: **חצר הסמוכה לרה"ר צריכה בית שער.** ליתר אם מכרי שאינו מפרלש ויש בו חצריות אותן שכתבנו אין צריכות שער ולא היו כופין אבל אותה הסמוכה לרה"ר צריך והבו כופין: ירבון דמגני' לא פליגי בין סמוכה לשאינה סמוכה דזימנין דדחקי רבים בסבוי ועיילי ואתי וקא חזו לרעיא ואיכא היזק ראיה מבני רה"ר: הסמוכה לספר. משום נייסות: כשהן טובין מבני העיר. לצורך חומה ודלתים: לפי שבח ממון. מי שהוא עשיר נוטן יותר או לפי נפשות שבעיר שכולן יתנו בשוה: קבע בה מסמרות. קבע הלכה (שם) [יתר] הוא שלא תמוש: לפי קירוב בתים. כלומר אותן בתים היצוניות שצריכין להם יותר לחיוק החומה יותר מן הפנימיות ויתנו יותר או לא: דשורא אדרבנן. שפסק עליהם ליתן חלקם לבנות החומה: רבנן לא צריכי נטירותא. שתורה וסלים מוגים שהם משמרים אותן: השתא כל ישראל עם הצדיקים כחול וצדיקים לבדם יותר מחול בחמיה. וכמה דחל שמיעם ממעשיהם של צדיקים מגין על הים שאין עוברין אותו גלי ים. על אחת כמה וכמה שמגינין עליהם מעשיהם ולא צריכי נטירותא: כי אתא. ריש לקיש לקמיה דר' יוחנן: אני חומה. זו תורה שכבנינה על לומדיה כחומה שמגינה על אנשי העיר: ושדי כמגדלה אלו

נוסח א

הוא שלר ל יתומים לבעלים חוצות אבלים ויוצא בנין טובר בבני טוגלת לאבלים

נוסח ב

בית שער לחצר - האם הוא דבר לוב שאו לא (ואולר מעיר בקלא עצמה)

נוסח מהרש

לא כל חצרות ראויות לבית שער כלומר על הסכלים בבנין בתי

נוסח מהרש

בי לשונות בעונין - על סתם אם בתים גדול לחומת בית

נוסח מהרש

רבנן מתיר אסור ל"ל ר"ל ר"ל ר"ל ר"ל מתיר מסוקים לחוכה ורבנן לא בנין נטירותא ובעינן לריבוי נטירות (ב"ל) הוצאות חומת הרבין בנין לא רבנן בנין נטירותא

מסורת השים

א) [נקמן סד.]: ב) [נפיל ב:]: ג) [סנהדרין קיב.]: ד) רש"ל מ"ש ול"ל תניא רשב"ג כו': ה) [שבת מטמון וכן הוא בגמ"ש]: ו) [נקמן ח. ב"מ קח.]: ז) [מסחים פז.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכ' אמר יש להן: (ב) שם הא מתכרלי וכו' הא והא מתכרלי: (ג) שם דסותמת דידיה מתכרלי רשב"ג אומר וכו' תניא רשב"ג אומר לא כל כ"ל ומרחיק את בני כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר שמקן: (ד) שם אמר ליה ר"ל רבנן: (ה) הגהס' ד"ה אין להם וכו' כל אחד מחלק מכירו כ"ל ומיכא מלק ממקה: (ו) ד"ה לפי כו' לפין כם סכנת: (ז) בא"ר אבל ביכה לתמנו ממדבר וכו' כיון דמעו מיכא:

(ח) [ל"ל בהא נמי סלכתא כרב חמא ונעולה לא קרעינן וכו'] ג) [ל"ל מקום שאומר אחר יש כופין וכו'].